

**Ўзбекистон Республикаси Олий судининг жиноят ишлари бўйича
судлов ҳайъати томонидан 2021 йилнинг тўртинчи чорагида
кассация тартибида кўрилган ишлар бўйича суд амалиёти**

О Б З О Р И

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Суд-ҳуқуқ тизимини янада такомиллаштириш ва суд ҳокимияти органларига ишончни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2018 йил 13 июлдаги ПФ-5482-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раёсатининг “Суд амалиёти обзорларини тайёрлаш ва эълон қилиш тўғрисида” 2018 йил 27 июлдаги РС-44-18-сонли қарорининг 2-банди ижросини таъминлаш мақсадида Олий суднинг жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати томонидан 2021 йилнинг тўртинчи чорагида кассация тартибида кўрилган ишлар бўйича суд амалиёти обзори тайёрланди.

Олий суд жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг ўтган даврдаги фаолияти таҳлилларига кўра, судлов ҳайъати томонидан Олий суднинг 2021 йилнинг биринчи ва иккинчи ярмига мўлжалланган иш режалари, дастурлар ва йўл хариталарида белгиланган вазифалар ижроси юзасидан муайян ишлар амалга оширилган.

Статистик таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, Олий суднинг жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатига 2021 йил давомида жами 14 467 (10 778) та (апелляция, кассация ва такроран кассация тартибида) шикоят (ариза, мурожаат ва протестлар) келиб тушган бўлиб, 13 251 (10 490) таси ёки 91,6 (97,3) фоизи ўрганиб чиқилган, 1 216 (287) таси ёки 8,4 (2,7) фоизи ҳисобот охирига қолдиқ бўлиб қолган.

Ҳисобот даврида жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатида кассация тартибида жами 7 560 нафар шахсга нисбатан 7 004 та жиноят иши кўрилган бўлиб, шундан 5 503 нафар шахсга нисбатан 5 087 таси ёки 76,9 фоизи туман, шаҳар судлари томонидан мазмунан кўриб чиқилган ишлар бўлса, 1 671 нафар шахсга нисбатан 1 531 таси ёки 23,1 фоизи вилоятлар ва уларга тенглаштирилган судларда кўрилган ишлар ҳисобланади.

Кассация тартибида кўрилган ишларнинг 4 809 нафар шахсга нисбатан (63,6 фоизи) ўзгаришсиз қолдирилган, 81 нафар шахсга нисбатан (1,1 фоизи) бекор қилинган, 1 493 нафар шахсга нисбатан (19,7 фоизи) юқори инстанция судининг қарори бекор қилиниб, жиноят иши янгидан апелляция инстанцияси судида кўриш учун юборилган, 1 154 нафар шахсга нисбатан (15,3 фоиз) суд қарорлари ўзгартирилган, 12 нафар шахсга нисбатан (0,2 фоиз) суд қарорлари қонунга мувофиқлаштирилиб ўзгартирилган, 11 нафар шахсга нисбатан (0,1 фоиз) суд қарорлари моддий зарар қопланганлиги сабабли ўзгартирилган.

Ишларни биринчи ва апелляция инстанцияси судларида кўришда моддий ва процессуал ҳуқуқ нормаларини қўллашда:

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг (бундан буён матнда ЖПК деб юритилади) 22-моддасида белгиланган иш бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатлар синчковлик билан, ҳар томонлама, тўла ва холисона текшириб чиқилиши;

ЖПК 463-моддасининг биринчи қисмида белгиланган айблов ҳукми тахминларга асосланган бўлиши мумкин эмаслиги ва фақат судланувчининг жиноят содир этишдаги айбли эканлиги суд муҳокамаси давомида исбот қилинган тақдирдагина чиқарилиши, айблов ҳукмига жиноят содир этилишининг иш бўйича барча мумкин бўлган ҳолатларини текшириш, иш материалларида маълум бўлиб қолган барча кам-қўстни тўлдириш, юзага келган ҳамма шубҳа ва қарама-қаршиликларга барҳам бериш натижасида йиғилган ишончли далилларгина асос қилиб олиниши лозимлиги ҳақидаги қонун талабларига;

ЖПК 509⁸-моддасининг учинчи қисмида белгиланган кассация инстанцияси судининг кўрсатмалари жиноят ишини апелляция тартибида янгидан кўраётган суд учун мажбурийлиги ҳақидаги қонун талабларига;

шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2014 йил 23 майдаги “Суд ҳукми тўғрисида”ги 07-сонли қарорининг 2-бандидаги одил судловни фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилиш, тарафларнинг ўзаро тортишуви, далилларнинг бевосита ва оғзаки усулда текширилиши асосида олиб борилиши ва иш бўйича ҳақиқий ҳолатни аниқлаш тўғрисидаги жиноят процессининг муҳим принципларига амал қилишлари лозимлиги, ушбу принциплардан ҳар қандай асосларга кўра чекланиш, ҳукми қонуний эмас деб топишга асос бўлиши, 7-бандидаги Жиноят-процессуал кодексининг 462-моддасига мувофиқ, суд айблов ёки оқлов ҳукми чиқариши мумкинлиги, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 23-моддасида назарда тутилган айбсизлик презумпцияси принципи ҳукм турини аниқловчи мезон сифатида эътироф этилганлиги, 16-бандидаги Жиноят-процессуал кодексининг 463-моддасига кўра, айблов ҳукми тахминларга асосланган бўлиши мумкин эмаслиги ва фақат судланувчининг жиноят содир этишда айбли эканлиги суд муҳокамаси давомида исбот қилинган тақдирдагина чиқарилиши, 21-бандидаги (Жиноят-процессуал кодексининг 467-моддаси) айблов ҳукмининг тавсиф қисмида, судланувчининг эълон қилинган айбловга муносабати ёритилиши, ўзини ҳимоя қилиш учун келтирган важларига баҳо берилиши кераклиги, 24-бандидаги суд судланувчини баҳоловчи категорияларга тегишли белгиларга қараб айбдор деб топишда, ушбу белгининг жинойий қилмишда мавжудлигини тасдиқловчи ҳолатларни келтириши шартлиги ҳақидаги тушунтиришларга риоя қилмасдан, тарафларнинг судда келтирилган важларини тўлиқ текширилмаганлиги, жазо тайинлашда Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг (бундан буён матнда ЖК деб

юритилади) умумий қисми талабларини бузганлиги ҳамда жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилик даражаси, айбдорнинг шахси, шунингдек, жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳолатларга эътибор қаратилмаганлиги, жиноятни малакалашда нотўғри хулосага келинганлиги кассация инстанцияси суди томонидан суд қарорлари ўзгартирилиши ва бекор қилинишига сабаб бўлган.

I. Суд қарорларининг бекор қилиниши.

1. Ҳукмда баён қилинган суд хулосаларининг ишнинг ҳақиқий ҳолатларига мувофиқ келмаслиги, процессуал қонун нормаларининг жиддий бузилиши сифатида эътироф этилиб, суд қарорининг бекор қилинишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Ўртачирчиқ туман судининг 2020 йил 10 июлдаги ҳукмига кўра, Х.Х. ЖК 25, 169-моддаси учинчи қисмининг “а” банди билан 5 йил, 104-моддасининг биринчи қисми билан 3 йил, 59, 60, 61-моддалари тартибида 6 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Тошкент вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясининг 2021 йил 1 июндаги ажрими билан суднинг ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, Х.Х. ўзганинг мол-мулкини яширин равишда талон-торож қилиш мақсадида, 2020 йил 12 апрель куни соат тахминан 23:30ларда Тошкент вилояти, Нурафшон шаҳар, “Наврўз” маҳалласи, Адолат 1-тор кўчаси, 19-уйга дераза орқали ғайриқонуний равишда кириб, меҳмонхонадаги жавонларни очиб, моддий қимматликларни қидираётган вақтида, хонадон эгаси З.А. сезиб қолиб, чиқиб келган вақтида қўллари билан З.А.ни бош қисмига уриб, оёқлари билан тегиб ҳамда З.А.нинг турмуш ўртоғи М.А.га тоқчада турган қайчи билан тан жароҳати етказиб, жинойий мақсадини ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолатга кўра охирига етказа олмасдан ҳодиса жойидан яширинган.

Судга оид тиббий экспертизасининг 2020 йил 13 апрелдаги 341-С-сонли хулосасига кўра, М.А. “соғлиқни қисқа вақтга бузилишига олиб келган енгил тан жароҳати” олганлиги;

Судга оид тиббий экспертизасининг 2020 йил 14 апрелдаги 345-С-сонли хулосасига кўра, З.А. “соғлиқни учдан биридан кўпроғини турғун йўқолишига олиб келган оғир” тан жароҳати олганлиги;

Судга оид дактилоскопик экспертизасининг 2020 йил 17 апрелдаги 1/251-сонли хулосасига кўра, Нурафшон шаҳар, Адолат 1-тор кўчаси, 19-уйни кўздан кечиришда ашёвий далил тариқасида скоч қирқимиға олинган бармоқ излари Х.Х.нинг дакто-харитасидаги ўнг қўл бош бармоқ изидан қолдирилганлиги аниқланган.

ЖПК 22-моддасида иш бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатлар синчковлик билан, ҳар томонлама, тўла ва холисона текшириб

чиқилиши кераклиги, ишда юзага келадиган ҳар қандай масалани ҳал қилишда айбланувчини ёки судланувчини ҳам фош қиладиган, ҳам оқлайдиган, шунингдек унинг жавобгарлигини ҳам енгиллаштирадиган, ҳам оғирлаштирадиган ҳолатлар аниқланиши ва ҳисобга олиниши лозимлиги белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2018 йил 24 августдаги “Далиллар мақбуллигига оид жиноят-процессуал қонуни нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 24-сонли қарори биринчи бандининг учинчи хатбошисида суриштирувчи, терговчи, прокурор ва суд томонидан қонун нормаларини аниқ бажаришдан ва унга риоя қилишдан ҳар қандай чекиниш, у қандай сабабга кўра юз берганлигидан қатъи назар, шу йўл билан олинган далилларнинг мақбул эмас (яроқсиз) деб топилишига олиб келиши, 4-бандининг иккинчи хатбошисида далилларни тўплаш ва мустаҳкамлашда рухсат берилмаган усуллар қўлланилганлиги тўғрисида мурожаат келиб тушган ҳолда суриштирувчи, терговчи, прокурор, суд арз қилувчининг важларини хизмат текшируви ва суд-тиббий ёки бошқа экспертиза тайинлаш йўли билан текшириши шартлиги тўғрисида тушунтириш берилган.

Бироқ, суд қайд этилган Қонун ва Пленум қарори талабларига риоя этмаган.

Хусусан, Х.Х. суд мажлисидаги кўрсатуви ва апелляция шикоятда, дастлабки суриштирув жараёнида ички ишлар органи ходимлари томонидан унга нисбатан айбга иқдорлик кўрсатувини беришни талаб қилиб, руҳий ва жисмоний куч ишлатиб, бошига целлофан кийдириб қийноққа солганлигини кўрсатган бўлса-да, бироқ суд ушбу ҳолатларга аниқлик киритиш мақсадида хизмат текшируви тайинламаган, қийноқ юз берган бўлса, у ҳолда Х.Х.га тан жароҳати етказилганлигига ойдинлик киритиш юзасидан судга оид тиббий экспертиза тайинлаш чораларини кўрмаган.

Жиноят иши апелляция инстанцияси судида кўрилишида ҳам ушбу ҳолатлар эътибордан четда қолган.

Бундай ҳолда апелляция инстанциясининг ажримини қонуний ва асосли деб бўлмайди.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 4 октябрдаги ажрими билан апелляция инстанциясининг Х.Х.га нисбатан чиқарилган ажрими бекор қилиниб, жиноят иши янгидан кўриш учун юборилган.

Мазкур иш ҳозирда Тошкент вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясида кўриб чиқилмоқда.

2. Ҳимоя ҳуқуқининг бузилиши жиноят-процессуал қонун нормаларининг жиддий бузилиши ҳисобланиб, суд қарорининг бекор қилинишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Когон туман судининг 2017 йил 1 мартдаги ҳукмига кўра, С.А. ЖК 186-моддасининг 1-қисми, 168-моддасининг 1-қисми ва 140-моддаси 3-қисмида назарда тутилган жиноятларни содир этишда айбли деб топилиб, ЖКнинг 57-моддаси қўлланиб, ЖКнинг 59-моддаси тартибида энг кам ойлик иш ҳақининг 25 баравари миқдорида, 3 256 000 сўм жарима жазосига судланган.

Жиноят ишлари бўйича Жиззах вилоят суди апелляция инстанциясининг 2018 йил 18 сентябрдаги ажрими билан суд ҳукми ўзгартирилиб, С.А. ЖК 186-моддасининг 1-қисми ва 168-моддасининг 1-қисми билан ҳаракатида жиноят таркиби бўлмаганлиги сабабли ишнинг мазкур қисми бўйича ЖПК 83-моддасининг 2-бандига асосан оқланган.

Шунингдек, С.А. ЖК 140-моддаси 3-қисмининг “а” банди билан жиноий жавобгарликка тортиш муддати ўтиб кетганлиги сабабли ЖПК 463-моддаси 3-қисмининг 2-бандига асосан жазодан озод қилинган.

Жиноят ишининг мазкур ҳукм билан судланган М.Н.га оид қисми муҳокама қилинмаган.

Суднинг ҳукмига кўра, 2014 йил 13 октябрь Бухоро шаҳар Давлат солиқ инспекцияси ходимлари томонидан С.А.нинг “SURAYYO-BONU” шахсий савдо ишлаб чиқариш фирмасига қарашли савдо дўконидида ўтказилган қисқа муддатли текширишда тегишли кирим ҳужжатлари ва сифат сертификати бўлмаган, истеъмолчиларнинг ҳаёти ва соғлиги хавфсизлиги талабларига жавоб бермайдиган 63 турдаги жами 617 740 сўмлик озиқ-овқат ва ноозиқ-овқат маҳсулотларни ўтказиш мақсадини кўзлаб сақлаб келиб, муомалага киритганлиги аниқланган.

Шунингдек, С.А. 2015 йил 15 май куни Н.Г.га суд томонидан ўзига нисбатан жарима жазоси тайинланганлиги, ушбу жаримани тўламаса, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ жазо тайинланиши мумкинлигини билдириб, бир ой ичида қайтариб беришни ваъда қилган ҳолда, Н.Г.нинг АТБ “Агробанк” Бухоро вилоят бошқармаси ҳудудий филиалидаги 12 131 450 сўм миқдордаги омонат пулини, ўзи раҳбарлик қилиб келган “SURAYYO-BONU” хусусий корхонасининг АТИБ “Ипотекабанк” Бухоро вилоят филиалидаги ҳисоб рақамига кўчиришга муваффақ бўлиб, пул маблағларини қайтариб бермаган.

Бундан ташқари, С.А. 2016 йил 18 август куни Бухоро шаҳар ИИБ ТБ бўлинма бошлиғи Н.Б.нинг хизмат хонасида ўзига нисбатан кўзғатилган жиноят иши бўйича жиноят ишидаги материаллар билан танишиб чиқиш жараёнида Н.Б.нинг шаъни ва қадр-қимматини беодоблик билан қасддан таҳқирлаб, ножўя сўзлар билан ҳақорат қилган ҳамда 13-сонли хизмат хонасининг эшигини уриб, тепиб синдириб, шовқин кўтариб, ножўя сўзлар билан баланд овозда Н.Б.ни такрор ва такрор ҳақоратлаб, унинг хизмат

хонасидан чиқиб, ўзининг беодоб ҳаракатларини давом эттириб, ИИБ биносидан чиқиб кетган.

Жиноят ишини апелляция инстанцияси судида кўриб чиқилиши жараёнида процессуал қонун нормаларининг жиддий бузилишига йўл қўйилган.

Хусусан, ЖПКнинг 51-моддасида апелляция инстанцияси суди томонидан кўриладиган ишларда ҳимоячининг иштирок этиши шартлиги назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суд Пленумининг 2003 йил 19 декабрдаги “Гумон қилинувчи ва айбланувчини ҳимоя ҳуқуқи билан таъминлашга оид қонунларни қўллаш бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги 17-сонли қарори 13-бандида қонунга мувофиқ иш бўйича ЖПКнинг 51-моддасида кўрсатилган ҳолатлар мавжуд бўлганда, унда ҳимоячининг иштироки шарт эканлиги белгиланган бўлиб, бу талабга риоя этмаслик жиноят-процессуал қонуни нормаларини жиддий бузиш деб ҳисобланиши кўрсатилган.

Апелляция инстанцияси суди ишни кўриб чиқиш жараёнида С.А.нинг ҳимояга бўлган ҳуқуқларини бузиб, С.А. ҳимоячидан воз кечганлиги сабабли ҳимоячи М.Т.ни суд залидан четлаштиргач, уни бошқа ҳимоячи билан таъминлаш чораларини кўрмасдан, ишни кўришни давом эттириб қонунбузилишга йўл қўйган.

Бундай ҳолатда апелляция инстанцияси судининг ажримини қонуний ва асосли деб бўлмади.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 01 ноябрдаги ажрими билан апелляция инстанциясининг С.А.га нисбатан чиқарилган ажрими бекор қилиниб, жиноят иши янгидан кўриш учун юборилган.

3. Жабрланувчининг важлари тўлиқ текширилмасдан яқуний хулосага келиниши суд терговининг тўлиқ эмаслиги сифатида эътироф этилиб, суд қарорининг бекор қилинишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Пайариқ туман судининг 2021 йил 26 январдаги ҳукмига кўра, У.Ю. га ЖК 169-моддаси учинчи қисмининг “в” банди билан 5 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Самарқанд вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясининг 2021 йил 1 апрелдаги ажримига кўра, суднинг ҳукми ўзгартирилиб, У.Ю.га нисбатан тайинланган жазо ЖК 57-моддаси қўлланиб, 5 йил озодликни чеклашга келтирилган.

Мазкур ҳукм билан К.А. ҳам судланган бўлиб, ишнинг унга оид қисми муҳокама қилинмайди.

Суднинг ҳукмига кўра, У.Ю. Пайариқ тумани, Пайариқ шаҳри, Камолот кўчаси, 9-уйда яшовчи Л.П.нинг уйда вақтинча яшаб келганлиги ва уйига тўсиқсиз кириш учун имконияти мавжудлигидан фойдаланиб, К.А. билан

Л.П.нинг яшаш уйи хонасидаги темир қутида сақланаётган АҚШ долларларини яширин равишда талон-торож қилиш юзасидан олдиндан ўзаро жинойи тил бириктирган.

Шундан сўнг Л.П. 2020 йил 1 августдан 19 август кунига қадар касал бўлган вақтида, К.А. унга шифокорлар томонидан тавсия қилинган турли муолажа ва уколларни қилиб чалғитиб турган, У.Ю. эса, Л.П.нинг яшаш уйи хонасидаги темир қутида сақланаётган жами 8 100 АҚШ доллари (83 129 247 сўм)ни яширин равишда талон-торож қилган, сўнг улар ушбу маблағни ўзларининг шахсий эҳтиёжларига ишлатиб юборган.

Суд иш тафсилотларини тўғри аниқлаб, У.Ю.нинг айби исботланганлиги ҳақида асосли хулосага келган бўлса-да, унга нисбатан қилмишига номутаносиб енгил жазо тайинлаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг:

2006 йил 3 февралдаги “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисида”ги 1-сонли қарорининг 3-бандида Жиноят кодексининг 8, 54-моддалари мазмунига кўра, жазо адолатли бўлиши – ҳар бир ҳолатда индивидуал тайинланиши, жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилик даражасига, айбдорнинг шахсига, шунингдек, жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳолатларга мувофиқ бўлиши кераклиги;

2014 йил 23 майдаги “Суд ҳукми тўғрисида”ги 07-сонли қарорининг 4-бандида, агар иш бўйича жиноят содир қилганликда бир нечта судланувчилар айбланаётган бўлса, ҳар бир судланувчига нисбатан далиллар келтириши ва таҳлил қилиб чиқиши ҳамда хулоса қилиши зарурлиги тўғрисида тушунтириш берилган.

Бироқ, апелляция инстанцияси суди томонидан юқоридаги Пленум қарорлари тушунтиришларига риоя қилинмаган.

Хусусан, суд ҳукмига нисбатан келтирилган протестда жабрланувчига етказилган моддий зарар тўлиқ қоплангани сабабли уни ўзгартириб, жазони енгиллаштириш сўралган бўлса-да, жабрланувчи Л.П.нинг протест юзасидан билдирган эътирозномасида, моддий зарар тўлиқ қоплангани сабабли суд ҳукмини ўзгаришсиз қолдиришни кўрсатиб ўтган бўлишига қарамасдан, апелляция инстанцияси суди жабрланувчини судда иштирокини таъминлаш чораларини кўрмасдан, суд қарорини ўзгартириш ҳақида барвақт хулосага келган.

Бундан ташқари, жабрланувчи Л.П. иш бўйича судланган К.А. етказилган моддий зарарни тўлиқ қоплангани ҳақида тилхат тақдим қилган вазиятда ишнинг У.Ю.га нисбатан қисми кўрилишида моддий зарар қоплангани ва суд ҳукмини ўзгаришсиз қолдириш ҳақидаги жабрланувчи Л.П.нинг эътирозномаси ўртасидаги қарама-қарши фикрларга аниқлик киритиш чоралари кўрилмаган.

Апелляция инстанцияси суди У.Ю.га нисбатан ишни кўришда жиноят оқибатида етказилган моддий зарарнинг қопланганлигига фақатгина муқаддам К.А.га нисбатан чиқарилган апелляция инстанциясининг

ажримини асос қилиб олиш билан кифояланиб, зарарнинг реал қопланганлиги ҳолатига аниқлик киритмаган.

Қайд этилганларнинг барчаси суд муҳокамасининг тўлиқ эмаслиги ва бир ёқлама олиб борилганлиги, суд ўз хулосасига таъсир қилиши мумкин бўлган ҳолатларни ҳисобга олмаганлиги, процесс иштирокчиларига, жумладан, жабрланувчига унинг ишга алоқадор важлари судда текширилиши ва баҳоланиши билан боғлиқ қонун билан берилган ҳуқуқларининг чекланганлиги ва иш юритишда юқорида қайд этилган қонун талабларига риоя этилмаганлигини аниқлаб, процессуал қонун нормаларининг жиддий бузилиши ҳисобланади.

Бундай ҳолатда апелляция инстанцияси суди ажримини қонуний, асосли ва адолатли деб бўлмади.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 19 октябрдаги ажрими билан апелляция инстанциясининг У.Ю.га нисбатан чиқарилган ажрими бекор қилиниб, жиноят иши янгидан кўриш учун юборилган.

Мазкур иш 2021 йил 2 декабрда Самарқанд вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясида кўрилиб, кассация инстанциясининг ажримида кўрсатилган ҳолатлар тўлиқ текширилган ҳолда яқуний хулосага келинган.

4. Юқори инстанция судининг ажримида кўрсатилган ҳолатлар батафсил текширилмаслиги суд муҳокамасининг тўлиқ эмаслиги ва бир ёқлама олиб борилганлиги сифатида эътироф этилади.

Жиноят ишлари бўйича Қарши шаҳар судининг 2019 йил 16 сентябрдаги ҳукмига кўра, М.М. ЖК 185²-моддасининг учинчи қисми билан 1 йил муддатга озодликни чеклаш жазосига судланиб, ундан Қашқадарё вилоят “Сувоқава” ДУКнинг фойдасига жиноят оқибатида етказилган 102 740 400 сўм моддий зарарни ундириш белгиланган.

Жиноят ишлари бўйича Қашқадарё вилоят суди апелляция инстанциясининг 2021 йил 14 июлдаги ажрими билан суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, М.М. Қамашини тумани, Нагаҳон қишлоғи, “Савсантепа” маҳалласида жойлашган “Қассобтепа” фермер хўжалигининг норасмий иш юритувчиси вазифасида ишлаб келиб, дастлабки тергов ва судда шахсини аниқлашнинг имкони бўлмаган шахслар билан бирга фермер хўжалиги дала майдонининг ер остидан ўтувчи 2 метр чуқурликдаги диаметри 1000 мм бўлган “Яккабоғ-Ғузор” магистрал ичимлик суви қувурига ўзбошимчалик билан диаметри 63 мм бўлган темир трубани бурғулаш йўли билан ўрнатган.

Шундан сўнг, М.М. ушбу трубага елим қувур улаб, бир неча йиллардан буён сув қувурига жўмрак ўрнатмасдан, турли полиз экинларини суғориб, тоза ичимлик сувидан ноқонуний равишда фойдаланиб келиши

натижасида “Сувоқова” ДУК манфаатларига жами 102 740 400 сўмлик (45 662,4 м³) кўп миқдорда зарар етказган.

Мазкур иш муқаддам 2021 йил 21 апрелда Олий суд жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатида кассация тартибида кўриб чиқилиб, апелляция инстанциясининг ажрими бекор қилинган ва ишнинг кўрилишида йўл қўйилган камчиликлар қайд этилиб, уларни бартараф этиш йўллари кўрсатилган ҳолда янгидан апелляция инстанциясида кўриш учун юборилган.

Олий суднинг ажримида иш бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатлар синчковлик билан, ҳар томонлама, тўла ва холисона текшириб чиқилмаганлиги, М.М.нинг жиноят содир этганлигини ўзида акс эттирувчи рад этиб бўлмайдиган далиллар тўпланмаганлиги, ишда тўпланган кўрсатма ва далиллар қайси асосларга кўра, ишончга сазовор эканлиги асослантилмаганлиги, М.М.нинг ўзига нисбатан эълон қилинган айбловларни инкор қилиб, ушбу жиноятни содир этмаганлиги ҳақидаги кўрсатувларини атрофлича муҳокама қилинмаганлиги, ишга ойдинлик киритиши мумкин бўлган гувоҳларни сўроқ қилиш ҳамда тақдим этилган далолатнома, тегишли ҳужжатлар муҳокама қилинмаганлиги, уларнинг иш учун қанчалик аҳамиятли эканлиги ва ўз хулосасига таъсир қилиши мумкин бўлган бошқа ҳолатларга тегишли ҳуқуқий баҳо берилмаганлиги назарда тутилган.

Жиноят ишини янгидан апелляция инстанциясида кўришда ЖПК талабларига риоя қилиш, Олий суд ажрими кўрсатмаларини тўлиқ бажариш чоралари кўрилмаган.

Бундан ташқари, ЖПК 26-моддасида жиноят ишини юритишни амалга оширишда суриштирувчи, терговчи, прокурор ва суд далилларни бевосита текширишлари, гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи, жабрланувчи ва гувоҳларни сўроқ қилишлари, эксперт хулосаларини эшитишлари, ашёвий далилларни кўздан кечиришлари, баённома ва бошқа ҳужжатларни ўқиб эшиттиришлари шартлиги, 406-моддасида ҳар бир жиноят иши бир таркибдаги суд ёки бир судья томонидан кўриб чиқилиши лозимлиги кўрсатилган.

Апелляция инстанциясида жиноят ишининг муҳокамаси 2021 йил 19 май куни судья Ф.Н.нинг раислигида, таркиб судьялари Н.А. ва Б.Т. иштирокида бошланиб, суд мажлиси давомида 7 нафар гувоҳ сўроқ қилинган, М.М. ва гувоҳ А.Э. ўртасида юзлаштириш тергов ҳаракати ўтказилган.

2021 йил 14 июль куни жиноят иши Б.Д.нинг иш юритувига олиб берилгани муносабати билан жиноят иши апелляция инстанциясида кўрилиши судья Ф.Н.нинг раислигида, таркиб судьялари Н.А. ва Б.Д. иштирокида бошланган. Судлов ҳайъати далилларни текшириш навбатини дастлаб судланувчининг кўрсатмасидан бошлаб, кейин фуқаровий даъвогарнинг кўрсатмасидан давом эттирилиб, агар лозим топса, илтимосномаларга қараб, гувоҳларни, сўнг ёзма далилларни текшириш

ҳақида ажрим қилинган. Судланувчи М.М.нинг кўрсатмаси эшитилганидан сўнг унинг “Сувоқова” ДУКдан маълумотнома олиш ҳақидаги илтимосномаси рад қилинган.

Шундан сўнг раислик қилувчи ҳукмнинг қонунийлиги, асослиги ва адолатлигини лозим даражада текшириб кўришни таъминлаш заруратидан келиб чиқиб, суд мажлисига гувоҳларни чақириб сўроқ қилиш ҳамда далилларни кўшимча равишда ўрганиш бўйича тарафларнинг фикрини сўраб, уларнинг фикрини эшитиб, далилларни кўшимча равишда ўрганиш зарурати мавжуд эмаслиги ҳақида ажрим қилган.

Шундан сўнг тарафларнинг музокаралари, М.М.нинг охириги сўзи эшитилиб, судлов ҳайъати маслаҳатхонага кирган ва суд ҳукмини ўзгаришсиз қолдириш ҳақидаги ажримини эълон қилган.

Бироқ, иш бўйича янги апелляция инстанцияси суди таркиби томонидан фуқаровий даъвогар, иш учун муҳим бўлган гувоҳлар қайта сўроқ қилинмаган, уларнинг важлари тингланмаган, камчиликларни тўлдириш, қарама-қаршиликларни бартараф этиш юзасидан юзлаштириш ва бошқа ҳаракатлар ўтказилмаган. Янги апелляция инстанцияси суди таркиби томонидан жиноят иши бўйича далиллар бевосита бир суд таркиби томонидан текширилиши шартлиги ҳақидаги ЖПК 26, 406-моддалари талаблари бузилган.

Суд таркиби томонидан бевосита текширилмаган, яъни апелляция инстанцияси суди судьялари таркибида сўроқ қилинмаганларнинг кўрсатмаларига, текширилмаган далилларга таяниб, М.М.нинг айбсизлиги ҳақидаги важлари, кўрсатувлари ишончсиз деб топилиб, бевосита текширилмаган ҳолатлар баҳоланиб, ЖПК 90-моддасидаги маълумотлар ва нарсалардан, улар тергов ҳаракати баённомаси ёки суд мажлиси баённомасида қайд этилгандан кейингина далил сифатида фойдаланиш мумкинлиги ҳақидаги талабнинг бузилишига йўл қўйилган.

Бундай ҳолатда апелляция инстанцияси суди ажримини қонуний ва асосли деб бўлмади.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 15 октябрдаги ажрими билан М.М.га нисбатан чиқарилган апелляция инстанцияси судининг ажрими бекор қилиниб, жиноят иши янгидан ушбу инстанцияда кўриш учун юборилган.

Мазкур иш 2021 йил 23 декабрда Қашқадарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясида кўрилиб, кассация инстанциясининг ажримида кўрсатилган ҳолатлар тўлиқ текширилган ҳолда якуний хулосага келинган.

5. Ишни судда муҳокама этиш жараёнида қонунчилик талабларига риоя қилинмасдан, жиноят-процессуал қонуни нормаларининг жиддий бузилиши суд қарорининг бекор қилинишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Қумқўрғон туман судининг 2021 йил 29 январдаги ҳукмига кўра, Н.А.га ЖК 25, 168-моддаси тўртинчи қисмининг “а” банди билан ЖК 57-моддаси қўлланиб, базавий ҳисоблаш миқдорининг 100 баравари, яъни 22 300 000 сўм жарима жазоси тайинланган.

Сурхондарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясининг 2021 йил 8 апрелдаги ажрими билан суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, Н.А. ўзганинг мол-мулкани алдаш йўли билан қўлга киритиш орқали бойлик орттириш мақсадида, 2020 йил 1 июль куни Қумқўрғон тумани, “Уяс” маҳалласи ҳудудида жойлашган Қумқўрғон туман ҳокимлиги захирасидаги 80 сотих ер майдонини фуқаро Х.Р.га уй-жой қуриш ёки деҳқончилик қилиш учун сотишни кўзлаган.

Шундан сўнг, ушбу ер майдони ҳужжатларини номига расмийлаштириб беришга ваъда бериб, ҳар бир сотих ер майдонини 4 000 000 сўмдан, жами 320 000 000 сўмга сотаётган пайтда тезкор ходимлар томонидан ашёвий далиллар билан ушланган.

Жиноят ишини апелляция инстанцияси судида кўриб чиқиш жараёнида жиноят-процессуал қонуни нормаларининг жиддий бузилишига йўл қўйилган.

Хусусан, ЖПК 431-моддасининг биринчи қисмига кўра, раислик қилувчи суд таркибини эълон қилиши, кимлар давлат айбловчиси, жамоат айбловчиси, ҳимоячи, жамоат ҳимоячиси эканлиги, кимлар жабрланувчи, фуқаровий даъвогар, фуқаровий жавобгар ва кимлар уларнинг вакиллари эканлиги, кимлар суд мажлисининг котиби, эксперт, мутахассис, таржимон эканлигини маълум қилиши, шундан кейин судланувчи ва бошқа тарафларга уларнинг судья, суд таркиби ёки судьялардан бирортаси, шунингдек, тарафлардан бирортасини рад қилиш ҳуқуқларини тушунтириши назарда тутилган.

Жиноят иши апелляция инстанция судида кўрилаётган вақтда амалда бўлган Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2018 йил 24 августдаги “Судлар томонидан жиноят ишларини апелляция ва кассация тартибида кўриш амалиёти тўғрисида”ги 25-сонли қарорининг 1-бандида апелляция, кассация инстанцияси суди холислик ва беғаразликни сақлаган ҳолда тарафларга ўз процессуал ҳуқуқ ва мажбуриятларини амалга оширишлари учун зарур шароит яратиб бериши шартлиги, апелляция, кассация инстанцияси судида ишнинг муҳокамаси, ЖПК 497¹¹-моддаси ва 497¹²-моддасининг биринчи қисми, 506-моддасида назарда тутилган истисноларни инобатга олган ҳолда, биринчи инстанция судида иш юритиш қоидалари асосида олиб борилиши ҳақида тушунтириш берилган.

Бироқ, жиноят иши ҳужжатларида мавжуд апелляция инстанциясининг суд мажлиси баённомасига кўра, суд мажлиси 2021 йил 25 март куни бошланиб, тарафлардан давлат айбловчиси тариқасида прокурор А.Р. суд мажлисида иштирок этиб келган бўлиб, 2021 йил 8 апрелдаги суд мажлисига прокурор А.Р.нинг ўрнига давлат айбловчиси

тариқасида прокурор Ш.М. қатнашган бўлса-да, суд томонидан судланувчига ва бошқа тарафларга алмашган давлат айбловчисини рад қилиш ҳуқуқи тушунтирилмаган.

Натижада суд мажлиси янги прокурор билан давом эттирилиб, унинг музокараси эшитилиб, процессуал қонун бузилишига йўл қўйилган.

Бундай ҳолатда апелляция инстанцияси судининг ажримини қонуний ва асосли деб бўлмайди.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 20 октябрдаги ажрими билан апелляция инстанцияси судининг Н.А.га нисбатан чиқарилган ажрими бекор қилиниб, жиноят иши янгидан кўриш учун юборилган.

Мазкур иш 2021 йил 15 декабрда Сурхондарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясида кўрилиб, суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

6. Жиноятнинг ижтимоий хавфлилик даражаси ва хусусиятига номувофиқ тайинланган жазо адолатсиз ҳисобланиб, суд қарорининг бекор қилинишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Олтинсой туман судининг 2021 йил 27 январдаги ҳукмига кўра, Н.М.га ЖК 25, 97-моддасининг биринчи қисми билан ЖК 57-моддаси қўлланиб, 8 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Сурхондарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясининг 2021 йил 6 апрелдаги ажрими билан ҳукм ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, Н.М. ажрашмоқчи бўлаётган турмуш ўртоғи Д.Э.нинг бир неча маротаба огоҳлантиришига қарамай, укаси И.М.га тегишли томорқага ўзбошимчалик билан кўчиб келиб, у ерда иморат қуришни бошлагач, ўрталарида бир неча йиллардан буён давом этиб келаётган оилавий ва мулкӣ низога чек қўйиш мақсадида турмуш ўртоғи Д.Э.ни қасддан ўлдиришни режалаштирган.

2020 йил 21 сентябрь куни соат 09:00да Н.М. ўзининг жинойий ниятини амалга ошириш мақсадида яшаш уйидан олган пичоқни шимининг орқа томонига яшириб, Олтинсой тумани, “Сайрак” маҳалласида жойлашган укаси И.М.га тегишли томорқада иморат қураётган турмуш ўртоғи Д.Э.нинг олдига борган ва Д.Э.ни ўлдириш мақсадида унинг қорин бўшлиғига икки марта, кўкрак қафаси орқа томони, чап курак ости ва умуртқа поғонасига уч марта пичоқ урган.

Шундан сўнг, воқеа жойига Д.Э.нинг онаси О.Э. келиб қолиб, Н.М. тўхтатганлиги ва қизига ўз вақтида тиббий ёрдам кўрсатилганлиги сабабли, у ўзининг қасддан одам ўлдиришга қаратилган жинойий ҳаракатларини ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра охирига етказа олмаган.

ЖК 8-моддасида жиноят содир этишда айбдор бўлган шахсга нисбатан қўлланиладиган жазо ёки бошқа ҳуқуқий таъсир чораси одилона бўлиши, яъни жиноятнинг оғир-енгиллиги, айб ва шахснинг ижтимоий хавфлилик даражасига мувофиқ бўлиши кераклиги назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2006 йил 3 февралдаги “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти тўғрисида”ги 1-сонли қарорининг 3-бандида Жиноят кодексининг 8, 54-моддалари мазмунига кўра, жазо адолатли бўлиши - ҳар бир ҳолатда индивидуал тайинланиши, жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилик даражасига, айбдорнинг шахсига, шунингдек, жазони енгиллаштирувчи ва оғирлаштирувчи ҳолатларга мувофиқ бўлиши кераклиги тушунтирилган.

Бироқ, суд томонидан иш бўйича судланган Н.М. турмуш ўртоғи Д.Э.га 6 марта пичоқ санчиб, оғир тан жароҳати етказишга сабабчи бўлганлиги, бунинг устига жабрланувчи қонуний чора кўришни сўраган бўлса-да, унинг қилмишига номуносив енгил жазо тайинланган.

Мазкур иш бўйича жабрланувчи Д.Э. суд қарорларидан норози бўлиб, судланувчи Н.М.ни ҳаракатлари ЖК 25,97-моддаси иккинчи қисмининг “ж” банди билан квалификация қилиниши лозимлиги сабабли, жиноят ишини ЖПК 416-моддасига асосан қайта терговга юбориб, унга оғирроқ жазо тайинлашни сўраган.

Апелляция инстанцияси суди томонидан биринчи инстанция судининг Н.М.нинг қилмишига номуносив енгил жазо қўллаб, қонун талаби ва Олий суд Пленуми қарори тушунтиришларига риоя қилинмаганлигига тегишли ҳуқуқий баҳо берилмаган.

Бундай ҳолатда апелляция инстанцияси суди ажримини қонуний, асосли ва адолатли деб бўлмади.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 13 октябрдаги ажрими билан апелляция инстанцияси судининг Н.М.га нисбатан чиқарилган ажрими бекор қилиниб, жиноят иши янгидан кўриш учун юборилган.

Мазкур иш 2021 йил 4 ноябрда Сурхондарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясида кўрилиб, Н.М.га тайинланган жазонинг муддати 10 йил 6 ой озодликдан маҳрум қилишга келтирилган.

II. Суд қарорларининг ўзгартирилиши.

1. Қасддан содир этиладиган жиноят бошланиб, шахсга боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра, охирига етказилмаган бўлса, жиноят содир этишга суиқасд деб баҳоланади.

Жиноят ишлари бўйича Чирчиқ шаҳар судининг 2012 йил 10 августдаги ҳукмига кўра, А.Т.га ЖК 167-моддасининг биринчи қисми билан 6 ой қамоқ, 273-моддасининг бешинчи қисми билан 10 йил

озодликдан маҳрум қилиш, 59-моддаси тартибида 10 йил 3 ой муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилоят суди апелляция инстанциясининг 2012 йил 2 октябрдаги ажрими билан ҳукм ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, 2012 йил 10 март куни соат 19:00ларда Х.М. таниши Ю.Л.нинг хонадонида юрак ишемик касаллиги, инфаркт миокардидан вафот этган.

2012 йил 11 март куни Ю.Л. ўз хонадонидан Х.М.га тегишли нархи 100 000 сўмлик “Nony” русумли қўл телефони апаратини топиб олиб, ушбу апаратни Х.М.нинг оила аъзоларига олиб бориб бериш учун А.Т.га берган.

А.Т. ўзига ишониб топширилган ҳамда ихтиёридаги ўзганинг мулкани ўзлаштириш мақсадида Х.М.нинг қўл телефон апаратини укаси А.Т.га 35 000 сўмга сотиб, пулларни ўз эҳтиёжларига ишлатиб юборган.

Бундан ташқари, 2012 йил 10 май куни соат 16:00ларда Миллий хавфсизлик хизмати Тошкент вилояти бошқармаси Чирчиқ шаҳар бўлими ва Чирчиқ шаҳар Ички ишлар бўлими тезкор ходимлари томонидан ўтказилган тадбирда А.Т. Ю.Л.га 1,35 грамм героин гиёҳвандлик моддасини 100 АҚШ долларига сотаётган вақтида ашёвий далиллар билан ушланган.

Суд иш тафсилотларини тўғри аниқлаб, А.Т.нинг айби исботлангани ҳақида асосли хулосага келган бўлса-да, бироқ унинг ҳаракатларини квалификация қилишда хатога йўл қўйган.

ЖК 25-моддасининг иккинчи қисмида қасддан содир этиладиган жиноят бошланиб, шахсга боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра охирига етказилмаган бўлса, жиноят содир этишга суиқасд деб топилиши кўрсатилган.

Иш ҳолатларига кўра, А.Т. Ю.Л.га 1,35 грамм героин гиёҳвандлик моддасини 100 АҚШ долларига сотаётган вақтида ушлангани оқибатида жинойий ҳаракатини ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолатда охирига етказа олмасдан, кўп миқдордаги гиёҳвандлик воситасини сотишга суиқасд қилган.

Шундай ҳолатда А.Т.нинг ҳаракатларини тугалланган жиноят сифатида баҳолаб бўлмайди.

Шу билан бирга судлов ҳайъати қуйидаги асосларга кўра, суд қарорларини қонунга мувофиқлаштиришни лозим топган.

2017 йил 29 мартдаги “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонунга кўра, ЖКда белгиланган жазо тизимидан қамоқ жазоси чиқарилган.

ЖК 13-моддасида қилмишнинг жинойийлиги ва жазога сазоворлиги ана шу қилмиш содир этилган вақтда амалда бўлган қонун билан белгиланиши, қилмишнинг жинойийлигини бекор қиладиган, жазони енгиллаштирадиган ёки шахснинг аҳволини бошқача тарзда яхшилайдиган қонун орқага қайтиш кучига эга эканлиги, яъни ушбу қонун кучга киргунга қадар тегишли жинойий қилмиш содир этган шахсларга, шу

жумладан, жазони ўтаётган ёки ўтаб бўлган шахсларга нисбатан, агар улар ҳали судланган ҳисоблансалар, тадбиқ этилиши назарда тутилган.

Шунга кўра, судлов ҳайъати А.Т.га ЖК 167-моддасининг биринчи қисми билан тайинланган қамоқ жазосини қонунга мувофиқлаштириб, қонун санкциясида белгиланган доирада ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинлашни лозим топган.

Юқоридагиларга асосан Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 16 ноябрдаги ажрими билан биринчи инстанция судининг А.Т.га нисбатан ҳукми ва мазкур иш бўйича апелляция инстанцияси судининг ажрими ўзгартирилган.

А.Т.га ЖК 25, 273-моддасининг бешинчи қисми билан 10 йил озодликдан маҳрум қилиш жазоси, 167-моддасининг биринчи қисми билан 1 йил муддатга ахлоқ тузатиш жазоси, 59, 61-моддаларига асосан жазоларни қисман қўшиш йўли билан узил-кесил 10 йил 2 ой муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

2. Жазо тайинлашнинг умумий қоидаларига риоя қилинмаганлиги суд қарорининг ўзгартирилишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Қарши туман судининг 2012 йил 19 июндаги ҳукмига кўра, К.Х.га ЖК 246-моддасининг иккинчи қисми билан 11 йил, 273-моддасининг бешинчи қисми билан 13 йил, 59-моддаси тартибида 15 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Жиноят ишлари бўйича Қашқадарё вилоят суди кассация инстанциясининг 2019 йил 26 июлдаги ажрими билан ҳукм ўзгартирилиб, К.Х.нинг ҳаракатлари ЖК 246-моддасининг иккинчи қисмидан 28, 246-моддасининг иккинчи қисмига қайта квалификация қилиниб, мазку модда билан 10 йил озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланиб, 59-моддаси тартибида 13 йил 6 ой муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Мазкур ҳукм билан М.Ғ., А.Х., Б.Ш., О.К. ва Д.М. ҳам судланган бўлиб, ишнинг уларга оид қисми муҳокама қилинмаган.

Суднинг ҳукмига кўра, М.Ғ., А.Х., К.Х., Б.Ш., О.К. ва Д.М. кўп миқдорда гиёҳвандлик воситаларини контрабанда йўли билан Ўзбекистон Республикасининг божхона чегарасидан олиб ўтиш ва сотиш мақсадида Н.Ё. ҳамда ишнинг уларга тегишли қисми алоҳида иш юритувга ажратилган М.Т., С.Т., терговда шахсини аниқлаш имкони бўлмаган “Абдурахмон” исмли Тожикистон фуқароси, “Оллоберди” исмли Туркменистон фуқароси ҳамда А.М. исмли шахслар билан кўп миқдордаги “Опий” ва “Героин” гиёҳвандлик воситаларини сотиб, моддий манфаат кўриш юзасидан олдиндан ўзаро жинойт тил бириктирган.

Шундан сўнг, “Абдурахмон” исмли Тожикистон фуқароси “Тожикистон-Ўзбекистон” давлатлари чегараси ҳудудидан кўп миқдордаги “Опий” ва “Героин” гиёҳвандлик воситасини контрабанда йўли билан

ўтказишга келишиб, кўп миқдордаги 5 килограмм 727,71 грамм “Опий” ва 981,12 грамм “Героин” гиёҳвандлик воситаларини терговда аниқлаш имкони бўлмаган йўллар билан контрабанда йўли билан Ўзбекистон ҳудудига ўтказиб, келгусида сотиб ўтказиш мақсадида М.Ғ.нинг Сурхондарё вилояти, Сариосиё тумани, “Суфён” қишлоқ фуқаролар йиғини, “Бирлик” маҳалласидаги яшаш уйида сақлаб келишган.

2011 йил январь ойида А.Х. ва дастлабки тергов давомида шахсини аниқлаш имкони бўлмаган “Абдурахмон” исмли Тожикистон Республикаси фуқароси билан биргаликда М.Ғ.нинг яшаш уйида “Опий” гиёҳвандлик воситасининг 850 граммини К.Х.га 1700 АҚШ долларига сотишган ҳамда К.Х. ушбу моддаларни 2012 йил январь ойида яшаш уйига йўловчи автомашинада қонунга хилоф равишда ташиган.

Шундан сўнг, 2012 йил январь ойида К.Х. ва бошқалар 850 грамм кўп миқдордаги “Опий” гиёҳвандлик воситасини О.К. ва Б.Ш.лар билан биргаликда йўловчи автомашинада Самарқанд вилояти, Иштихон тумани, Бодай қишлоғидаги Т. М. ва Т.С.нинг яшаш уйига олиб бориб, уларга 9 000 000 сўм эвазига сотишган.

К.Х. ва бошқалар жиноий ҳаракатлари давом эттиришиб, 2012 йил 1 февраль куни А.Х. ва дастлабки тергов давомида шахсини аниқлаш имкони бўлмаган “Абдурахмон” исмли Тожикистон фуқаросидан “Опий” гиёҳвандлик воситасини сотишга келишиб, кўп миқдордаги 1 килограмм 877,71 грамм “Опий” гиёҳвандлик воситасини К.Х.нинг уйига йўловчи автомашинада қонунга хилоф равишда ташиб келтириб, К.Х. уйида қонунга хилоф равишда 2012 йил 7 февраль кунига қадар сақлаб келиб, судланувчи Б.Ш. билан биргаликда М.Т. ва С.Т.га сотиш мақсадида Тошкент шаҳрига олиб кетаётган вақтларида 2012 йил 7 февралда Миллий хавфсизлик хизмати Қашқадарё вилояти бошқармаси ва вилоят Ички ишлар бошқармаси Йўл ҳаракат хавфсизлиги бўлими ходимлари томонидан ҳамкорликда “Умакай” ЙПХ масканида олиб борилган тадбирлар давомида “Ғузор-Тошкент” йўналиши бўйича ҳаракатланиб кетаётган “MERSEDES BENZ” русумли, 70 G 997 BA давлат белгили автобусдан 1 килограмм 877,71 грамм кўп миқдордаги “Опий” гиёҳвандлик воситаси аниқланиб, ашёвий далил сифатида ҳужжатлаштириб олинган.

Суд иш тафсилотларини тўғри аниқлаб, К.Х.нинг айби исботлангани ҳақида асосли хулосага келган бўлса-да, бироқ унга нисбатан жазо тайинлашда жазо тайинлашнинг умумий асосларига риоя қилмасдан хатоликка йўл қуйган.

ЖК 50-моддасида озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинаётган аёлларга ҳамда олтмиш ёшдан ошган эркаларга нисбатан тайинланаётган жазо муддати ушбу Кодекс Махсус қисмининг тегишли моддасида назарда тутилган озодликдан маҳрум этиш энг кўп муддатининг учдан икки қисмидан ортиқ бўлиши мумкин эмаслиги кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2006 йил 3 февралдаги “Судлар томонидан жиноят учун жазо тайинлаш амалиёти

тўғрисида”ги 1-сонли қарорининг 28-бандида ЖК 50-моддасининг олтинчи қисмига мувофиқ, аёлларга, шунингдек 60 ёшдан ошган эркакларга нисбатан озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо муддати Жиноят кодекси Махсус қисмининг тегишли моддасида назарда тутилган озодликдан маҳрум қилиш жазоси максимал муддатининг учдан икки қисмидан ортиқ бўлиши мумкин эмаслиги, жиноятлар ёки ҳукмлар мажмуи бўйича жазо тайинланаётган ҳоллар ҳам бундан мустасно эмаслиги тўғрисида тушунтириш берилган.

Суд томонидан К.Х.га нисбатан жазо тайинлашда унинг олтмиш ёшдан ошганлиги жазони енгиллаштирувчи ҳолат сифатида эътироф этилган бўлса-да, жиноятлар мажмуи бўйича жазо тайинлашда унинг айбли деб топилган моддалари санкциясида кўрсатилган максимал муддатининг учдан икки қисмидан ортиқ жазо тайинлаб хатога йўл қўйилган.

Ишни кассация инстанцияси судида кўрилишида ҳам қайд этилган ҳолатларга етарлича эътибор берилмаган.

Шу сабабли, Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 26 октябрдаги ажрими билан биринчи инстанция судининг К.Х.га нисбатан ҳукми ва мазкур иш бўйича кассация инстанцияси судининг ажрими ўзгартирилган.

К.Х.га нисбатан ЖК 273-моддасининг бешинчи қисми ва 28, 246-моддасининг иккинчи қисми билан тайинланган жазолар ўзгаришсиз қолдирилиб, ЖК 59-моддаси тартибида узил-кесил ўташ учун тайинланган 13 йил 6 ой озодликдан маҳрум қилиш жазоси 13 йил 1 ой озодликдан маҳрум қилиш жазосига келтирилган.

3. Жавобгарликка тортиш муддатининг ўтиб кетганлиги шахснинг жиноят учун жавобгарликдан озод қилинишига сабаб бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Ангор туман судининг 2021 йил 3 майдаги ҳукмига кўра, Т.М.га ЖК 228-моддасининг биринчи қисми билан 1 йил, 168-моддаси иккинчи қисмининг “а” банди билан 1 йил 6 ой, 59-моддаси тартибида 2 йил ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинланиб, 62-моддасига асосан 9 кун қамоқда бўлган вақтининг ҳар бир куни ахлоқ тузатиш ишлари жазосининг уч кунига тенглаштирилиб, ўташ учун 1 йил 11 ой 3 кун ахлоқ тузатиш ишлари жазоси қолдирилган.

Сурхондарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясининг 2021 йил 2 июндаги ажрими билан суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суд ҳукмига кўра, Т.М. “Grand Garantiya-Servis” номли МЧЖнинг раиси вазифасида ишлаб, расмий ҳужжатларга сохта маълумот ва ёзувлар киритиб, ўзганинг анча миқдордаги мулкани фирибгарлик йўли билан қўлга киритиш мақсадида 2017 йил июнь ойининг бошларида Термиз шаҳар, “Сурхон соҳили” маҳалласи, Маърифат кўчаси, 17^а-уйда яшовчи Р.А.ни Термиз шаҳар, “Юлдуз” маҳалласи, Ибн-Сино кўчасида қурилаётган

кўп қаватли уйлاردан 70,2 кв.метрга тенг бўлган икки хонадан иборат хонадонни арзон баҳода сотиб олиб беришни ваъда қилиб, уни ишонтирган.

Шундан сўнг, 2017 йил 9 июнь куни Термиз шаҳар, “Дўстлик” маҳалласи ҳудудида Р.А.дан 52 439 000 сўмни фирибгарлик йўли билан олиб, “Grand Garantiya-Servis” номли МЧЖнинг номидан сохта кириш ғазна ордери (квитанция) расмийлаштириб, Р.А.га тақдим қилиб, пулларни ўзининг шахсий эҳтиёжларига сарфлаб юборган.

Суд Т.М. томонидан содир этилган жиноят тафсилотларини тўғри аниқлаб, унинг ҳаракатини ЖК 168-моддаси иккинчи қисмининг “а” банди ва 228-моддасининг биринчи қисми билан тўғри квалификация қилган бўлса-да, бироқ қонун талабига риоя қилмасдан, ЖК 228-моддасининг биринчи қисми билан нотўғри жазо тайинлаган.

Иш ҳужжатларига кўра, Т.М. 2017 йил июнь ойининг бошларида Р.А.га 70,2 кв.метрга тенг бўлган икки хонадан иборат хонадонни арзон баҳода сотиб олиб беришни ваъда қилиб, 2017 йил 9 июнда Р.А.дан 52 439 000 сўмни фирибгарлик йўли билан олган ҳамда унга сохта кириш ғазна ордери (квитанция)ни тақдим қилган.

ЖК 64-моддаси биринчи қисмининг “а” бандида ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноят содир этилган кундан бошлаб, икки йил ўтган бўлса-да, шахс жавобгарликдан озод қилиниши белгиланган.

ЖК 228-моддасининг биринчи қисми ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар туркумига киради.

Лекин, суд жиноят ишини кўриш вақтида Т.М.ни ЖК 228-моддасининг биринчи қисми билан жавобгарликка тортиш муддатлари ўтиб кетганлигига ҳуқуқий баҳо бермаган.

ЖПК 509⁹-моддасида кассация инстанцияси суди биринчи, апелляция инстанцияси судининг ҳукмини, ажримини ўзгартиришга ҳақлилиги назарда тутилган.

Шу сабабли, Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 6 октябрдаги ажрими билан биринчи инстанция судининг К.Х.га нисбатан ҳукми ва мазкур иш бўйича кассация инстанциясининг ажрими ўзгартирилиб, ЖК 228-моддасининг биринчи қисми билан тайинланган жазодан жавобгарликка тортиш муддати ўтиб кетганлиги сабабли озод қилиниб, ҳукмининг ЖКнинг 59-моддаси тартибида жазо тайинлаш қисми бекор қилинган.

ЖПК 463-моддаси учинчи қисмининг 2-банди тартибида Т.М.га ЖК 228-моддасининг биринчи қисми билан жавобгарликка тортиш муддати ўтиб кетганлиги сабабли, жазодан озод қилинган.

Суд ҳукмининг Т.М.га ЖК 168-моддаси иккинчи қисмининг “а” банди билан тайинланган жазо ўзгаришсиз қолдирилиб, ЖК 62-моддасига асосан ўташ учун 1 йил 5 ой 3 кун ахлоқ тузатиш ишлари жазоси қолдирилган.

4. Қилмиш нотўғри квалификация қилиниши суд қарорининг ўзгартирилишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Шўрчи туман судининг 2021 йил 1 мартдаги ҳукмига кўра, М.М.га ЖК 105-моддасининг биринчи қисми билан 2 йил озодликни чеклаш жазоси тайинланган.

Сурхондарё вилоят суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъати апелляция инстанциясининг 2021 йил 22 апрелдаги ажрими билан суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суд ҳукмига кўра, М.М. 2020 йил 6 ноябрь куни соат 12:30да Шўрчи тумани, “Шалдиروق” маҳалласи ҳудудида жойлашган отаси Х.М. нинг яшаш уйи томорқаси ёнида фуқаро А.А. билан ўрталарида давом этиб келаётган зиддият ва адоват туфайли жанжаллашиб, жанжал вақтида қўли билан А.А.нинг қўлини ушлаб, ерга йиқитиб, унга қасддан ўртача оғирликдаги тан жароҳати етказганликда айбланган.

Судлар М.М. томонидан мазкур жиноят иши юзасидан аниқланиши лозим бўлган барча ҳолатлар синчковлик билан, ҳар томонлама, тўла ва холисона текшириб чиқиши чоралари кўрилмаган бўлиб, содир этилган жиноят тафсилотлари тўғри аниқланмаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 27 июндаги “Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги 6-сонли қарорининг 22-бандига кўра, агар айбдор қўллаган зўрлик жабрланувчини дўппослаш, унинг баданига енгил ёки ўртача оғир шикаст етказишга сабаб бўлса, жабрланувчи баданига оғир шикаст айбдорнинг айби билан қамраб олинмаган ҳолатлар бўйича (масалан, зарбадан сўнг йиқилиш натижасида) келиб чиққан бўлса, айбдор оқибатига кўзи етмаган, бироқ кўзи етиши шарт ва мумкин бўлган ёхуд кўзи етса-да, етарли асосларсиз унинг олдини олишни мўлжаллаб қилган ҳаракатлари натижасида келиб чиққан оқибатлар ЖК 111-моддаси билан квалификация қилиниши лозимлиги тушунтирилган.

Дастлабки тергов ва биринчи инстанция суди мажлисида жабрланувчи А.А. жанжалда М.М. уни қўли билан силкитиб, ерга йиқитиб ташлаганлиги, натижада қўли синиб кетганлигини билдирган.

Бундай ҳолатда М.М.нинг ҳаракатларини ЖК 105-моддасининг биринчи қисми билан квалификация қилиб бўлмайди.

Шу сабабли Олий суд кассация инстанцияси судлов ҳайъатининг 2021 йил 13 октябрдаги ажрими билан биринчи инстанция судининг М.М.га нисбатан ҳукми ва мазкур иш бўйича апелляция инстанцияси судининг ажрими ўзгартирилиб, М.М.нинг ҳаракати ЖК 105-моддасининг биринчи қисмидан ушбу Кодекс 111-моддасининг биринчи қисмига қайта квалификация қилинган.

М.М. га ЖК 111-моддасининг биринчи қисми билан иш ҳақининг 10 фоизини давлат даромади ҳисобига ушлаб қолган ҳолда 2 йил ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинланган.